

אשכול יוסף

מאוצרות הר"ר יוסף ז"ל סימן טוב שליט"א
מוזכר הספרים "כרם יוסף" ו"א"ס פניה"ק ירושלים תשכ"א

שׁוֹמֵר וּמְשַׁבֵּחַ

ברכת מזוזה המתים על היוצא מהשבי שאלה:

האם ניתן לברך ברכת מחייה המתים ברואה חבירו שיצא מהשבי, או מי שעיינו בדינו אם להוציאו להורג ויצא זכאי?

תשובה:

ברכת מחייה המתים נתקנה דוקא ברואה חבירו לאחר י"ב חודש, והוא חביב עליו הרבה ושמה בראייתו, שבזה תמיד שמחתו מופלגת, ועל זה עיקר הברכה, ולא רק משום שעבר עליו דין ר"ה, אלא מפני שעבר עליו הדין והצטער בצערו, ועתה שמח בראייתו, משא"כ באופן שיצא חבירו מהשבי, הדבר נתון לשיעורין, ולא תיקנו לברך על זה ועל כל כיו"ב.

מקורות:

בגמרא ברכות (נח:), איתא, הרואה את חבירו לאחר י"ב חודש אומר ברוך מחייה המתים, אמר רב אין המת משתכח מן הלב אלא לאחר י"ב חודש, שנא' "נשכחתי כמות מלב הייתי ככלי אובד", וכן נפסק בשו"ע (או"ח רכ"ה), ולכא' היה מקום לומר דהוא הדין מי שיצא מהשבי, אע"פ שלא שהה שם י"ב חודש, מ"מ כיון שהיה בסכנת מיתה, כמ"ש בגמ' ב"ב (ח:), חרב קשה ממוות, רעב קשה מחרב, שבי קשה מכולם, שהכל הדברים הקשים הללו בו, דהנה ידוע מה שביאר רבינו המהרש"א, והביאו המשנ"ב (שם סק"ד), בטעם ברכת מחייה המתים לאחר י"ב חודש, שבכל שנה האדם נידון ברה"ו ויה"כ אם למות אם לחיים, ואם רואהו אחר ר"ה ויה"כ זה ואח"כ אין רואה אותו עד אחר ר"ה ויה"כ הבא, הרי עבר עליו דין אם למות אם לאו, וע"כ אומר ברוך מחייה מתים, שניצול מדין מיתה ברה"ו ויה"כ. וא"כ לכא' י"ל דהוא הדין מי שהיה בשבי, או עמד בדין לפני המלכות אם לחיים או מוות, אם להעלותו ח"ו לגרדום או לפוטרו לחיים, דהרואהו אח"כ שפ"ד לברך עליו מחייה המתים, שהרי עבר עליו דין וניצול.

והנה ידידי מרן הריד"ך שליט"א השיבני בזה, וז"ל: עיקר ספיקו לא ידענא אמאי הוא דוקא על אחרים הרואים אותו ולא על האדם הניצול בעצמו לעניין ברכת שהחיינו, ומה שאין אדם מברך על עצמו אחר ר"ה מחייה המתים או שהחיינו לטעמא דהמהרש"א, משום דאין החידוש ניכר, [א"ה, צ"ב וכי החידוש ניכר לאחר י"ב חודש, רק החביבות והשמחה גדולה, ואולי זהו כוונתו], ופשיטא דאי"ז נפטר בברכת שהחיינו דהרגלים, ובע"כ דל"ש ברכת שהחיינו בכה"ג כ"א שעשה לי נס או הגומל, ואפשר דברכה זו עדיפא ופוטרת וצ"ב. ועי' המשך בעמוד הבא

וַיְהִי בַיָּמִים הַרְבֵּימָה הָהֵם וַלְמַת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָזְזוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִדְּהֶלַע בְּרָהּ וַיַּעֲקוּ וַתַּעַל שְׁוֹעַתָּם אֶל־הָאֱלֹהִים מִדְּהֶלַע בְּרָהּ (כ"ד)

כיון שמת מלך מצרים מדוע נאזזו בנ"י והלא אדרבה היה להם לשמוח?

כך הקשו רבותינו ז"ל בפסיקתא זוטרתא (לקט טוב שמות כ"ד): וכי מפני שמת מלך מצרים לכן נאנחו בני ישראל, הלא אדרבה היה להם לשמוח שמת מלך מצרים?

יישוב א'

רבותינו בפסיקתא מותרים, וכן איתא במדרשים, שאין הכוונה שפרעה מלך מצרים מת ממש, אלא שנצטרע, כעניין שנא' "אל נא תהי כמות" (מגילת י"ג), ואמרו לו לרחוץ בדם בני ישראל, כסבור שיתרפא בכך, "ויזעקו" שהיו נוטלים תינוקי ישראל ומשימין אותם במקום הלבנים והיו צווחים עד שעלה צווחתם אל האלהים, "מן העבודה" שהיו אוספין נשותיהם לפיכך ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שוועתם אל האלהים, שאין ישראל נגאלין אלא מתוך דוחק גדול, ועת צרה היא ליעקב וממנה ייושע (י"ג). וכ"כ בתרגום יהונתן ורש"י עה"ת (ע).

יישוב ב'

הרמב"ן (שמות ע) מותרין שבנוהג שבעולם כל הנעבדים למלך בליעל רשע מצפים וממתנים ליום מותו, וכאשר ראו שמת המלך נאנחו מאד שקם אחריו מלך קשה מהראשון, ואמרו אבדה תקוותנו ויבחרו מוות מחיים. וכן ביארו החזקוני והאבן עזרא. וכיוצא בזה פירש בהדר זקנים שדרך המלכים כשמתים מתירים האסורים וגם משחררים המושעבדים, וכשראו שמת ולא נתבטלה הגורה אמרו שמא אין לדבר סוף ויאנחו.

יישוב ג'

ע"ל שכבר בשעה שמת פרעה מלך מצרים, עוד בטרם קם מלך קשה ממנו, נאנחו ונתיראו ישראל פן יקום אחריו מלך קשה ממנו, כי ידעו ששעבוד מצרים בגורת עליון מפני עוונם, ולכן לא התבטל הגיירה במוות. וכן מצאתי לרבינו בחיי (שמות ע) שפירש כן, וז"ל: "חרה להם מיתת המלך אע"פ שהיה רשע, מפחדם פן יקום אחריו מלך רשע יותר ממנו". וכיו"ב מציינו שבשעה שביקש הקיסר להרוג את רשב"י ברח יחד עם בנו ר"א למערה ושהו שם י"ב שנה כדאיתא בשבת דף ל"ג, וקשה למה רשב"י לא התפלל לפני הקב"ה שימית את הקיסר ויוכל לצאת מהמערה? אלא נתיירא פן ימות הקיסר ויעמוד מלך קשה ממנו, שירדפנו יותר וכן את שאר חכמי ישראל.

יישוב ד'

הש"ך עה"ת (שמות ע) מותרין שלא נאמר בפסוק שמת פרעה, אלא נאמר שמת מלך מצרים, ואיתא בזה"ק (מ"ג י"ג) שמות השר של מצרים, וביאר "ויהי בימים הרבים" שנתרבו עליו ימים עליונים והרגוהו, "ותעל שוועתם" כי היה אותו השר מעכב שלא תעלה שוועתם, וכשמת עלתה שוועתם.

יישוב ה'

השל"ה הקדוש (פד"ס סנה"ד) מותרין שהמצרים היו יודעים שאם בני ישראל יצעקו אל ה' הקב"ה ישמע לקולם ויצילם, לכן לא היו נותנים להם רשות ופנאי לרגע אחד להתפלל, והכבידו עליהם את עולם, ורק שמת פרעה מלך מצרים הלך כל העם אחרי ארונו והיו מלווים אותו בהספדים ובדברי קינה, ואף בני ישראל שהיו עבדי פרעה נצטוו ללכת אחרי ארונו, אבל עם ישראל באותה שעה ניצלו הזדמנות זו, ובכו אף הם וספדו, אבל כוונת זעקתם היתה לה' יתברך שיושיע אותם מגלות מצרים, והמצרים היו סבורים שהם בוכים על מיתת המלך, ואולם ישראל העלו זעקתם ושוועתם לשמים ויאנחו מן העבודה הקשה ועול הגלות, והקב"ה שמע את לקול זעקתם.
מתוך סדרת "אשכול יוסף" (הגדש"פ עמ' 102) וראה שם עוד תירוצים

ברכת מזוזה המתים על היוצא מהשבי

בכע"ז בשו"ת שבט הלוי להגר"ש הלוי וואזנר זצ"ל (ח"ה סי' כ"ד), לעניין חיילים במקום סכנה, אי הרואה פניהם תוך ל' יום מברך שהחיינו, וכ' דלא מצינו ברכה זו כ"א לחביב עליו אחר ל' יום בלבד, וחובתם לברך הגומל, ע"ש, [א"ה, וכן משמע מלשון השו"ע שגם גבי הרואה חבירו י"ב חודש דמברך מחיה המתים, כ' והוא שחביב עליו הרבה, ושמו בראייתו]. וכיו"ב מצינו בש"ס ר"פ הרואה (דף נ"ד ב') לעניין ר"י שהיה חולה במצב סכנה וברכו עליו בריך רחמנא דיהבך ניהלן וכו', דמבו' בגמ' דהוא כנגד ברכת הגומל, ולא ברכו עליו מחיה המתים, ונמצא דלא אשכחן הך ברכה כ"א אחר הפסק י"ב חודש לחביב עליו ביותר בלבד, [א"ה, יש לחלק בין חולה, לבין מי שעלה לגרדום או היה בשבי], וטעמא דמלתא דיסוד ברכת מחיה המתים אינו על הניצול מסכנת מוות, כ"א לאחד דה"י מת וחזר לחיים, וכמבו' בביאור הלכה (ר"ס ר"ח) משם הכפתור ופרח לעניין בן השונמית. ולאחר י"ב חדש לטעמא דמהרש"א דציין כת"ר, אין גדרו כסכנת מיתה לאדם המוחזק כחי, כ"א הדחיים הם מחודשים ממש לאחר ר"ה, ואינו חשוב בחזקת חי כלל, והוא מוסר גדול למתבונן ואכ"מ, ושפיר שייכא ברכת מחיה המתים, משא"כ באדם חי שה' בסכנת מיתה לא אשכחן ברכה כ"א שעשה לו נס או שהחיינו למי שנעשה לו בעצמו ולא על השמחים בראייתו, עד שיוכר הדבר, עכ"ל מרן הריד"ך שליט"א.

והנה באמת דברי המהרש"א צ"ע וכי ליכא חזקת חי בכל התורה למי שעבר עליו ר"ה, ועוד צ"ע אם ה"ט דעבר על האדם ר"ה וניצול בדין, א"כ למה הצריכו י"ב חודש, אפי' אם ראהו קודם ר"ה ויה"כ, יברך עליו כשראוהו אחר יה"כ. וע"ק דהלא קבעו חז"ל בכל גוונא דמברך אחרי י"ב חודש, וא"כ ברואה חבירו ערב ר"ה לאחר שנה מעוברת, ג"כ מברך כיון שעבר י"ב חודש, אפי' שלא עבר עליו דין ר"ה. עוד קשה לדברי המהרש"א מדוע כל אדם אינו מברך על עצמו מחייה המתים שניצול בדין. וע"ק דמנ"ל שניצול בדין, והלא שמא נגזר עליו למות ח"ו להיום או מחר, וידוע שהסבא מקלם זצ"ל, תלה מודעה בכת"ק ביישיבתו, שמי שעובר בשלום את הימים הנוראים ראוי היה שיברך "הגומל", דודאי לא גרע מהעובר את היס או חוצה את המדבר, אלא שאין מברכים כי אף אחד לא יודע אם עבר בשלום, (והגדת יה"כ עמ' 235), וע"ע מה שכתבתי בזה בחיבורי הקטן "אשכול יוסף" מועדים (סי' ל'). וע"ק כיון שלפי המהרש"א הברכה הוי על הצלה ממיתה לחיים, א"כ גם אם אינו שמח בראייתו היה צריך לברך, כמו בברכה על נס שנעשה לו או לאביו וכדו', ומדוע הצריך השו"ע בזה שיהיה חביב עליו הרבה, ושמו בראייתו.

וביישוב כל הקושיות נראה ע"פ מה שראיתי למאור הגולה רבינו יוסף חיים זצוק"ל בספרו בן יהוידע (ברכות נח:), שביאר במ"ש בזה בגמ' שמברך מחיה המתים על מי שלא ראהו י"ב חודש, שאין המת משתכח אלא לאחר י"ב חודש, שבתוך י"ב חודש הוא נידון על הרוב, וכיון שנידון הוא עומד בצער, לכך גם אוהביו זוכרים אותו להשתתף בצערו דמזלייהו חזי, כעניין חבריו של איוב אשר בהיותם במקום רחוק הרגישו בצערו. עכ"ד. ולפי"ז ניחא מ"ש הראשונים ובשו"ע שצריך שיהיה חביב בראייתו, ומובן גם הטעם שמברך דוקא אחר י"ב חודש, שזה שיעור זמן שלאחריו שמחים הרבה לראותו, וניחא גם הטעם שלא שייך לברך על עצמו, דברכה זו היא כמו כל ברכת הראייה כשהחיינו וכדו', ולא רק מטעם שעבר עליו הדין וניצול, ובודאי גם המהרש"א סובר כן, ודבריו עולים בקנה א' עם דברי הבן יהוידע, ששניהם משלימים זה את זה. ולכן ל"ש לברך מחיה המתים על מי שדנו אותו אם להוציאו להורג ויצא זכאי בדין, כי חז"ל נתנו שיעור זמן של י"ב חודש שהרואהו שמחתו תמיד מופלגת, משא"כ הנכנס לדין, פעמים חוששים שיוציאוהו זכאי, והשמחה אינה מופלגת, ולא חילקו בהכי. ומה"ט ל"ש לברך שהחיינו על מי שיצא מהשבי, אלא"כ יצא אחרי י"ב חודש ושמו בראייתו.

"ויואל משה לשבת את האיש ויתן את ציפורתו בתו למושה" (ב"ב כ"ט)

בשעה שאמר משה ליתרו תן לי את ציפורתו בתך לאשה, אמר לו יתרו קבל עליך דבר זה שאומר לך ואני נותנה לך לאשה, אמר לו מהו, אמר לו בן שיהיה לך תחילה יהיה לעבודה זרה, מכאן ואילך לשם שמים, וקיבל עליו, אמר לו השבע, וישבע לו שנא' "ויואל משה" ואין אלה אלא לשון שבועה, שנא' "ויואל שאול את העם לאמור" (ב"ב כ"ט) [מכילתא יתרו ומפרשים].

היאך יתכן שמושה רבינו נשבע ליתרו להקדיש את בנו הראשון לעבודה זרה?

צע"ג היאך יתכן שמושה רבינו נור הבריאה, בחור האומה, אשר לא קם נביא עוד בישראל כמותו אשר ידעו ה' פנים אל פנים (עי' דברים ל"ד ט'), ועליו נאמר "לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא" (במדבר י"ג ט'), יסכים להקדיש בנו הראשון לעבודה זרה ולהישבע על כך, ועוד שהרי גם בן נח מצווה ומוזהר על עבודה זרה ביהרג ואל יעבור?

יישוב א'

בנותן בנו ראשון מיד אינו עובר על איסור מזרעך לא תיתן להעביר למולך

בספר ליקוטי מוהר"ם (גפני מהלך שנה, עמ' י"ג) מבאר שיתרו הקפיד על בן ראשון דוקא ולא על בן אחר, לפי שיתרו לא הניח עבודה זרה שלא עבדה, והיה ירא פן לא יתרצה משה ליתן את בניו לעבודה זרה, שלא ירצה לעבור על איסור ומזרעך לא תיתן להעביר למולך, לכן התנה למושה שיתן לו בנו ראשון מיד, ולא יעבור על איסור עבודה זרה של מולך, דדרשינן (פסחים ס"ד) "מזרעך" ולא כל זרעך, ואם נותן בנו ראשון כשאין לו עוד בנים, אינו עובר על איסור ומזרעך לא תיתן להעביר למולך, משא"כ אם נותן בן שני עובר על מזרעך. ברם עדיין צ"ע היאך גם לזה הסכים משה, ובפרט שהנותן כל זרעו אינו נענש לפי שלא מתכפר לו במיתה כי עונו חמור יותר, (עיין מ"ש בזה בלחוב"ק נ"ב לחמי מוס).

יישוב ב'

משה היה אנוס בפיקוח נפש שאם לא היה נשבע ליתרו היה מבקש להורגו, שהרי יתרו היה כומר לעבודה זרה. דהנה כתב בשם אביו הרא"ש דבגרשום נאמר (ס"ב) "שם האחד גרשום כי אמר גר הייתי בארץ נכריה" ואילו גבי אליעזר נאמר "ושם האחד אליעזר כי אלוהי אבי בעזרי ויצילני מחרב פרעה" ולא נאמר "כי אמר", וביאר שמה שכתוב "כי אמר" הכוונה למה שנא' בפרשת שמות (ב' כ"ט) "ותלד בן ויקרא את שמו גרשום כי אמר גר הייתי בארץ נכריה", והיינו דבמדרש (מכילתא מס' דעמלק ט"ז) איתא שכאשר נתן יתרו את בתו למשה, הוצרך משה להתנות שיהיה בנו הראשון לעבודה זרה, ולכן לא מלו עד שפגעו המלאך בדרך וביקש להמותו,

ומלתו ציפורה ומחלה לו התנאי שהתנה עם אביה, וזה הכוונה "כי אמר" שנגלה לכל שהיה משה אנוס בתנאי זה, כי גר היה והוכרח לעשות מאמר יתרו. ומכל מקום נענש על כך ויצא ממנו יהונתן, שנעשה כומר לפסל מיכה (י"ז פ"ג).

יישוב ג'

יתרו הטעה עצמו שמושה נשבע שילדיו שמכאן ואילך הם לשמים

בש"ת הרדב"ז (צ' אלפים ס"ק ע"ק) כותב: "אומר אני, חס ושלום, משה לא קיבל עליו תנאי ולא נשבע, אלא יתרו הוא שהטעה את עצמו. וקיימא לן אסור להטעות נכרי ואם הטעה את עצמו מותר", (עי' רמ"א ח"מ ס' עמ"ח ס"ז). כלומר שמושה לא נשבע שמאותה שעה שיהיו לו ילדים יהיו מוקדשים לשם שמים, אלא "מכאן ואילך" שמשמעותו על ילדים שיש לו מאותה שעה, ובאותה שעה עדיין לא היה לו אשה ובנים, ונמצא שיתרו הטעה את עצמו. מיהו מפני שיתרו הבין שמושה נשבע שיהיה בנו הראשון לעבודה זרה, נענש משה והקדים המלאך להורגו, ומיד נמלה ציפורה צור למול את בנה, שבהיותו בבית יתרו לא יכול היה למול בנו מפני התנאי.

יישוב ד'

יתרו השביע את משה שבנו הראשון יהיה רשאי לעסוק במלאכה

העולם מתרצים על פי מה ששינינו במסכת בבא בתרא (ק). שאמרו לו ליונתן בן גרשום בן משה, לאו מזרעו של משה אתה, תעשה כהן לעבודה זרה? אמר להם כך מקובלני מבית אבי אבא, לעולם ישכיר אדם את עצמו לעבודה זרה ואל יצטרך לבריות, ובית אבי אבא היינו משה רבינו, וכוונתו היתה לשובעת משה ליתרו להקדיש בנו ראשון לעבודה זרה, כלומר שלצורך פרנסה יהיה כומר לעבודה זרה, וכמעשה יהונתן עצמו. ועל זה אומרת שם הגמרא שיהונתן טעה, כי הוא סבר להשכיר עצמו לעבודה זרה ממש, ואין זה הכוונה, אלא להשכיר עצמו לעבודה שהיא זרה לו, כלומר עבודה שהיא בויה לפי כבודו ואינו רגיל בה, אבל אין באותה עבודה שום סרך איסור, וכמו שהיה אומר רב לרב כהנא, פשוט נבילה בשוק ויתמול שכר ואל תאמר אדם גדול אני, ואין ראוי לי לעשות כן. ובוה נחא שמושה רבינו כלל לא נתכוין להיטעם להקדיש בנו לעבודה זרה ממש, אלא רק נשבע ליתרו שבנו הראשון יעסוק גם במסחר לפרנסתו, לצד עסקו בתורה.

וכיצא בזה תירץ בספר אהל דוד (שפ"ט, י"ז) שכוונת משה היתה להיות כולו מסור לשמים כדרך שכתב הרמב"ם (סוף הלכות שמיטה וי"ג), ויתרו השביעו שהבן הראשון יהיה רשאי לעסוק גם במלאכה שלא יצטרך לבריות. ובספר ויבינו במקרא (פרשת שמות, ע"ג) ביאר שהטעם שיתרו השביע את משה על פרנסת בנו, לפי שכשעזב יתרו משרתו שהיה כומר לעבודה זרה, גירשוהו ונידוהו כדאי" במדרש תנחומא, ולא היה לו לחם לאכול ומים לשתות עד שהושיעו משה, לזה ביקש יתרו שבנו לא יסבול כך.

יישוב ה'

שכל הרע שעתיד להיות מזרעו יהיה בבנו הראשון

האלי"ך הקדוש מתרץ שודאי לא נתכוון יתרו להשביע את משה, ומשה להיטעם, שיהיה הבן הראשון לע"ז ח"ו, אלא כוונת השבועה שלא יהיה הרע מעורב בטוב, ומשה יפעל בקדושתו ויכווין בתפלתו שכל הרע שעתיד להיות מזרעו יהיה בבנו הראשון, והשאר יהיו כולם לשמים כראוי, כמו שמצינו באברהם שהוליד את ישמעאל, ויצחק הוליד את עשיו, ומאת ה' היתה כן שרק האחד יטול את כל הזהומה, וכך היתה גם כוונת יתרו שגם משה יכווין לעשות כאברהם ויצחק.

יישוב ו'

שמושה ידור עם בנו הראשון תחילה אצלו בחוץ לארץ

בספר אלופי יהודה (הגאון ר' דוד יהודה פריינד ז"ל בפרשתו ע"ג ר"ב) מתרץ על פי מה ששינינו בכתובות (ק). כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחו"ל

דומה כמי שאין לו אלוה, שנא' "לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלוהים" וכי כל שאינו דר בארץ אין לו אלוה? אלא לומר לך שכל הדר בחו"ל כאילו עובד עבודה זרה, וכן בדוד הוא אומר (ש"ב פ"ג) "כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים". וכך גם כאן כוונת שבועת יתרו למשה שישאר עם בנו הראשון תחילה אצלו בחוץ לארץ, ומכאן ואילך, משיוולד לו בנו השני ואילך יהיו לשם שמים, כלומר שיוכלו להניחו בחו"ל וללכת, וזהו שנא' "ויואל משה לשבת את האיש".

ויש להקשות שהרי עדיין לא נכנסו לארץ ישראל, וי"ל שבמקום שכל ישראל היו מקובצים יחד, תורה ויראת שמים מצויין בהן, (עי' מהרש"ב נתיבות צ"ט), ושמה עי"ל שכבר אז היו ישראל מצפים לעלות ולקבל את ארץ ישראל כהבטחת השי"ת לאבות הקדושים, וכמו שעתה אנו מצפים כבר שנים רבות לביאת הגואל.

יישוב ז'

יתרו השביע למשה שבנו הראשון יחקור אודות העבודה זרה ויראה שאין בהן ממש

בספר ליקוטי יהודה (ע"ג) כותב ששמע מהגאון בעל חי' הרי"מ זצ"ל שתיירץ שיתרו חקר אודות כל העבודה זרה עד שמצא וראה שאין בהן ממש, ועל כן ביקש שגם בניו ונכדיו ילכו בדרך זו, לחקור על כל העבודה זרה ויראו שאין בהן ממש, ויעבדו את השי"ת בכל ליבם בלא שום ספקות.

מתוך סדרת "אשכול יוסף"

אשכול יוסף עה"ת פרשת שמות - וראה שם עוד תירוצים

סדרת "אשכול יוסף"

ספר חובה בכל בית של תורה בישראל!

4 כרכים רבי מכר: אשכול יוסף עה"ת | אשכול יוסף מועדים |

אשכול יוסף הגדש"פ | אשכול יוסף ל"ג בעומר וענייני רשב"י (המערה)

ועכשיו במחיר מיוחד לרגל השקת הספר החדש "אשכול יוסף" - מועדים

להשיג בזמניות הספרים המובחרים

יפה זוף צומת בר איכף | יסודי ראובן לרזר | הספריה הספרדית | הפצת

ספרי קודש רוז' דוד | ולדמן בהמ"ד בעלזא | זמנת מוריה באשקלון |

אוצר הספרים בדיניטל | זוי"ל: בייגל אייזן | מאזניים וגשיל ועוד...

לכירורים והזמנות: 054-8460007/8

ספרא יודע?

כל הלומד בספר יודע!

מתיקות ועריבות יוקף וחדשנות

מדוע מושביעיין לתינוק והלא מושבע כבר מוהר סיני?

אין התינוק יוצא ממעי אימו עד שמשביעין אותו, שנא' (ישעיהו מ"ה) "כי לי תכרע כל ברך תשבע כל לשון", "כי לי תכרע כל ברך" זה יום המיתה, שנא' "לפניו יכרעו כל יורדי עפר". "תשבע כל לשון", זה יום הלידה, שנא' "נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשו ולא נשבע למרמה", ומה היא השבועה שמשביעין אותו? תהיה צדיק ואל תהיה רשע! ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה, תהיה בעיניך מרשע. [מסכת נדה דף ל ע"ב].

וקשה מפני מה משביעים לתינוק לפני שיוצא ממעי אימו שיהיה צדיק, והלא מבואר במס' שבועות (לט), שהאדם כבר מושבע ועומד מוהר סיני לקיים את כל התורה?

יישוב א' - לזרו את האדם לקיים שבועת הר סיני

המהרש"א (נדרים ח.) מתרין שאף שאין שבועה חלה על שבועה, מ"מ שבועה זו, היא כדי לזרו את האדם לקיים את שבועת הר סיני, כדרך שאמרו בגמרא שם, מניין שנשבעין לקיים את המצוה? שנא' "נשבעתי ואקימה לשמור משפטי צדקך", ומקשה הגמרא והלא מושבע ועומד מוהר סיני הוא? ומתרגם הגמרא שאדרבה החידוש שמוהר לאדם לנדר כדי קיים לזרו עצמו. וכן אמר רב גידל אמר רב, האומר אטיכס ואשנה פרק זה, אשנה מסכת זו, נדר גדול נדר לאלהי ישראל, אע"פ שמושבע ועומד מוהר סיני, מוזהר עצמו לקיים את השבועה.

יישוב ב' - להתפטר את הגוף בקדושה כנדר בהפצא

כספר עמק יזעע להגאון ר' יהושע אייזיק שפירא זצ"ל (ח"א עמ' ז' שנת תרפ"ה), ובספר אור האגדה (ח"ג שנת התש"ו) מתרצים, דהנה כנדר החלות על החפץ, שאוסר את הדבר בהנאה וכדומה, ואין לנדר שום שייכות על האדם הנדר, משא"כ שבועה היא איסור גברא, שאוסר עצמו מהחפץ, אבל עדיין אין גופו של אדם נתפס בה כמו נדר שנתפס בחפץ. ועל כן מה שמשביעים לתינוק במעי אימו: "תהיה צדיק ואל תהיה רשע", אף שאומרים לו בלשון שבועה, הרי זה חל בתורת נדר, שגוף האדם נתפס בקדושה, והקדושה חלה על איבריו של האדם. כמו שמצינו שיש באדם רמ"ח אברים ושם"ה גידים כנגד רמ"ח מצוות עשה ושם"ה מצוות לא תעשה, וכידוע שהעובר עברה פוגם באותו האבר ובחיות הנשמה שמאירה בו באותו האבר, לכן מקדישים את האדם בשעת הלידה ומשביעין אותו תהיה צדיק כנגד רמ"ח מצוות עשה, ואל תהיה רשע כנגד שם"ה מצוות של לא תעשה, ובהיות הגוף מושבעד למצוה נתפס בקדושה כמו בניור שהנורות חלה על גופו כתורת נדר.

יישוב ג' - משביעים שיקיים מאהבה

ע"ל בס"ד לפי שהשבועה במעמד הר סיני היתה מתוך כפייה, כמ"ש רבותינו (שבת פח.) כפה עליהם הר כגיגית, ואח"כ הדור קיבלוה מאהבה בימי אחשוורוש, לכן משביע המלאך את נשמת התינוק לפני שיוצא ממעי אימו, לקיים כל מצוות התורה מרצונו באהבה ושמחה, וזאת אחרי שזכה לדעת ולראות עין בעין את יופיה והדרה של תורה, ע"י שלימדו המלאך כל התורה כולה במעי אימו, כמו שדרשו רבותינו ז"ל במס' נדה (לו), כמאמר הכתוב במשלי (יד ד'), "ויורני ויאמר לי יתמך דברי לך שמור מצוותי וחייה". שו"ר שכו"ב תירץ בספר משחת אהרן (נדל ל), שכיון שעל שבועת הר סיני יש טענת אנוסים היינו, כדאיתא מסכת שבת (פח.), וק"ל שכל שבועה שבא מכח אונס לא הוי שבועה, (ע"י רמב"ם רפ"ג דשבועות), רק הדרו וקבלו בימי אחשוורוש כידוע, ובימי אחשוורוש לא היה בכלל נשמות העתידים לבא, לכן משביעין כל תינוק במעי אימו.

יישוב ד' - שלא ירשיע אף בקטנות

ע"ל בס"ד דהמלאך משביע לעובר שאף בהיותו קטן יהיה צדיק ואל יהיה רשע, כי מן התורה רק מגיל בר מצוה חל חיוב עול מצוות, וקודם לכן הרי הוא כשומה שפטור מכל המצוות, ומבואר לפי זה שע"פ שקטן מן התורה ומדרבנן פטור מכל המצוות, מכל מקום יש עליו חיוב שבועה ממעי אימו שלא ירשיע אף קודם היותו בר עונשין, ונראה שאין זו שבועה על קיום המצוות כולן, אלא שבועה מיוחדת שלא ירשיע, ונפ"מ שאם עבר על דבר אחד או ביטל בשב ואל תעשה וכדו' עדיין לא נחשב רשע בזה, ולא עבר על השבועה, אבל אם דבק בדרך רשעים לעבור בודוון על דברי התורה, הרי זה עובר על שבועת המלאך במעי אימו שלא ירשיע אף בהיותו קטן. ובוה נחא אף לדברי הפוסקים שאין צריך לעשות תשובה בגדלות על מה שחטא בהיותו קטן, ועל אחת כמה וכמה אתי שפיר להפוסקים שצריך לעשות תשובה בגדלותו על מה שחטא בקטנותו, וידע שאף בקטנים שייך חיוב בדניו שמים, אם השינו דעת, עיין בכרם יוסף ב"ק (עמ' תשע"ו והלאה). מתוך סדרת "אשכול יוסף" - כרך מועדים סימן צ"ב ושם נתבאר עוד 10 תירוצים

ויאמר מלך מצרים למינות העברית אשר עם האזנת שפחה ולשם השליט פועה:

היאך זכו והגיעו שפחה ופועה למדרגת נביאות?

מרו הגר"מ שטרנבוך שליט"א דייק בפרשנו דבר נורא ונשגב, אודות זכיותם והשגתם של שפחה ופועה בנבואה, וכה היו דבריו: נאמר "ויאמר מלך מצרים למיילדות העבריות, אשר שם האחת שפחה, ושם השנית פועה" ופירש רש"י שפחה זו יוכבד, על שם שמשפחה את הוולד, פועה זו מרים שפועה ומדברת והוגה לולד כדרך הנשים המפייסות תינוק הבוכה. ולמד מכאן הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל בספרו זכרון שמואל (עמ' תקפ"ז), דהנה שפחה ופועה היו שניהם בעלי רוח הקודש, ואעפ"כ לא נקרא שמהם בתורה על שם כל מדרגותיהם הרוחניות הנעלות, אלא שפחה ופועה, על שם שהיו משפרות את התינוקות ודואגות לגדלם מתוך בריאות הגוף והנפש, הרי שעיקר תפקיד האשה ומהותה הוא טיפול הילדים ולא שאר מדרגות.

והוסיף מרו הגר"מ שטרנבוך שליט"א: וביותר יש לומר דאדרבה, דוקא על ידי שטיפלו בילדים נתקדשו והגיעו למדרגותיהם הגבוהות, וכמו שכתוב (במדבר ט"ו) "ועשיתם את כל מצוותי והייתם קדושים לאלוקיכם", הרי שהדרך להשיג קדושה הוא ע"י קיום המצוות. ועיקר מעלתם שלא עשו כן רק מתוך אהבת הטיפול בילדים, כדרך אומות העולם להבדיל שג"כ מגדלות בניהם מתוך טבעם, אלא מתוך יראת שמים, והווי לימוד לדורות לעבודת הנשים בגידול בניהם, שלא ישכחו שעושות בזה נחת רוח להקב"ה שמקיימות תפקידן בעולם הזה להעמיד בית של תורה, ולאפשר לבעלה ללמוד תורה, ולעשות נחת רוח לבורא יתברך.

וראב"ד ירושלים הגאון הגדול רבי יצחק טוביה וויס זצ"ל בספרו שערי טוביה בפרשתן הביא בשם גדולי המפרשים, על מה שאומרים בהגדה "ואת עמלנו אלו הבנים", שרק כאשר משליכים את הבנים ליאור, נחשבים לעמל, לכן אמר עמרם לשואו אנו עמלים, אבל גידול הבנים המתקיימים בעז"ה אינו נקרא עמל, אלא שמחה. והביא בזה מ"ש תוספות סנהדרין (יט: ד"ה שפדא) בביאור דרשת הגמרא על הכתוב בישעיה (כ"ט, ט"ז) "יעקב אשר פדה את אברהם", וכי היכן מצינו ביעקב שפדאו לאברהם, אמר רב יהודה שפדאו מצער גידול בנים, ופירש רש"י ז"ל שעל אברהם היה מוטל גידול י"ב שבטים, דכתיב "והרביתי את זרעך" והוא פדאו וסבל צער גידול הבנים במקומו, וכתבו התוס' שזה אינו, כי גידול בנים אינו צער אלא שמחה, כדמוכח מעובד אדום הגיתי שבשכר שהיה הארון בביתו נתברך בריבוי בנים כמבואר בברכות (ג.), הרי שזו טובה ולא רעה, ופירשו הכוונה שפדה את אברהם מצערו של יוסף ואחיו וגלגול ירידת מצרים, זה נקרא צער גידול בנים, אבל עצם הגידול והאי אינו אלא שמחה. ואפשר שאף רש"י מודה בזה, וזו כוונתו במה שפירש רש"י שפדאו מצער גידול י"ב שבטים, והיינו עם כל הטלאות שעברו י"ב השבטים.

וראה בזה עוד אריכות בסדרת "אשכול יוסף" הגדש"פ עמ' 104

"וקול התור נשמע בארצנו"

להאזנה לשיעורי מוה"ר יוסף ז"ל סימן ט"ז של"ט"א מוזה"ס "כרם יוסף" ו"אשכול יוסף" ע"ה"ת
073-371-8053
להאזנה לשיעור השבועי
זוויג והמתן לשיעור האזרחי
לצינתוק והאזנה בשידור ז"ל:
זוויג והקיש #
ניתן להוריד מ"קול הלשון"

"עין זיויים למוזיקים בה ותומכיה מאושר"

יו"ל לזכות ידידנו האזנים היקרים והנעימים אוהבי התורה פטרוני העלון "אשכול יוסף" מר **ג'דעון ז'סיים** הי"ו ומר **אהרן ז'סיים** הי"ו אורך ימים בימינו בשמאלה עושר וכבוד, בכריאות איתנא ונהורא מעליא שובע עימויות וכט"ס. בכלל הברכות יבורך ידידנו היקר **שלומי ז'סיים** הי"ו מוקדש ומונצח לע"ה **אריהם ז'קרים**:
סאלם אליה בן מסערה ז"ל, **זוריה** בת זרביה ע"ה
לע"ה **ז'סיים** בן זוריה ז"ל, ולע"ה **ז'סיים מועלם** בן סלימה ז"ל
ולע"ה **מיכאל** בן חיה ז"ל, **ת. ז. ז. ב. ה.**